

توضیحات:

- دبیری مطالعات اجتماعی
- ویژه آزمون آموزش و پرورش
- خلاصه شده در ۱۲ صفحه
- حیطة تخصصی

جزوه خلاصه کتاب راهنمای

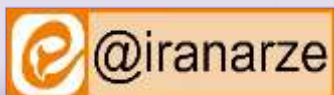
معلم جغرافیای ایران پایه دهم

دوره متوسطه (کد ۱۱۰۳۸۷)

برای دانلود رایگان جدیدترین سوالات استخدامی دبیری مطالعات اجتماعی، اینجا بزنید

برای دانلود رایگان مرجع این جزوه، کتاب راهنمای معلم جغرافیای ایران دهم متوسطه اینجا بزنید

«انتشار یا استفاده غیر تجاری از این فایل، بدون حذف لوگوی ایران عرضه مجاز می باشد»

جزوه خلاصه راهنمای معلم جغرافیای ایران دهم متوسطه

بخش یک: کلیات

مقدمه:

امروزه آموزش جغرافیا در جهان به عنوان یک موضوع اصلی و محوری در برنامه ریزی های تحصیلی مدارس در دوره های مختلف گنجانده شده و به عنوان وسیله ای برای ترویج آموزش های فردی، محیطی و بین المللی مورد تاکید قرار گرفته است. درس جغرافیای ایران با توجه به قرارگیری در حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی تاکید بر کنش ها و تعاملات انسانی و توانایی برقراری رابطه مثبت و سازنده با خلق و خلقت حول محور ارتباط با خالق تعریف شده است. از این رو هدف از تالیف این کتاب تربیت افرادی مسئول و توانمند و آگاه و پایبند به اخلاق دینی و علاقه مند به شناخت ایران، ویژگی ها و مسائل آن است.

۱- ماهیت جغرافیا:

این سوال که جغرافیا چیست و به چه درد می خورد، شاید اصلی ترین سوالی است که دبیران جغرافیا بارها با آن مواجه شده اند. آیا شما تاکنون با این سوال برخورد داشته اید؟ چه پاسخی به آن داده اید؟ ساده ترین پاسخی که کتب جغرافیایی در اختیار ما قرار می دهند این است که عمر جغرافیا برابر با عمر انسان بر روی کره زمین است. از زمانی که انسان پا به عرصه کره زمین نهاده، به بررسی محل زندگی و مردمی که در کنار آنها زندگی می کردند توجه داشته است و با توصیف آنچه می دیده به شناخت محیط خود اقدام کرده است. این عمل با گذشت زمان به شناسایی قسمت های مختلف زمین و توصیف آنچه در آن مشاهده می کرد منجر به گسترش دانش جغرافیا شد. در واقع ریشه کلمه جغرافیا واژه ای معرب است که از دو کلمه یونانی ژئو (Geo) به معنای زمین و گرافوس (Graphus) به معنای شناسایی و ترسیم تشکیل شده است. با توجه به توضیحات فوق آیا تاکنون کسی به شما گفته است که جغرافیا دانشی است که اطلاعات عمومی از کره زمین را در اختیار ما قرار می دهد؟ شما چه واکنشی نشان داده اید؟ اگرچه جغرافیدانان اولیه با مشاهده قسمت های مختلف زمین به توصیف آن می پرداختند اما هدف این دانش دانستن نام کشورها، شهرها، پایتخت ها، رودها، کوه ها و بسیاری موارد دیگر بر روی کره زمین نیست.

امروزه دانش جغرافیا به کمک بشر آمده تا با شناخت انسان و مکان به تفسیر روابط بین آنها و روابط بین مکان های مختلف و انسانهایی که در آن مکان ها زندگی می کنند اقدام نماید. در جغرافیا چنین مطالعه ای «تقابل فضایی» گفته می شود. به عبارت ساده تر اثراتی که انسانها بر مکان ها و مکانها بر هم دارند «تقابل فضایی» نامیده می شود که کار اصلی دانش جغرافیاست. نکته بسیار مهم در دانش جغرافیا نقش انسان است. انسان عامل مهمی در کره زمین است. تغییرات حاصل از عملکرد انسان در کره زمین مخصوصا در دهه های اخیر نقش انسان را پررنگ تر کرده است. شناخت کره زمین توسط انسان نقش مهمی در حفظ و نگهداری آن خواهد داشت.

۲- ضرورت آموزش جغرافیا:

جغرافیا به عنوان یک واحد درسی موثر در این برنامه درسی از ضرورت و جایگاه خاصی برخوردار است. موارد زیر ضرورت آموزش جغرافیا را ذکر می کند:

- شناخت محیط زندگی پیرامون پاسخ به حس کنجکاوی و چراهای انسان در محیط پیرامون خود می تواند زمینه های رشد او را فراهم آورد. شناخت صحیح و درک تفاوت ها و تشابهات مکانها، انسان را قادر به تشخیص می کنند. با ایجاد آگاهی نسبت به محیط انسان قادر به بهبود شرایط محیط خود و یا تغییر و جابه جایی شود.
- حفاظت و بهره برداری بهینه از محیط زیست: از ارکان مهم آموزش جغرافیا درک روابط متقابل انسان و محیط و تاثیرات متقابل این دو بر یکدیگرند. توجه به تاثیر و تائر محیط و انسان از یکدیگر نقش مهمی در چگونگی بهره برداری و حفظ و نگهداری از محیط توسط انسان را دارد.

با پیشرفت فناوری های جدید و افزایش قدرت انسان، تغییرات ناشی از عملکرد او در محیط بسیار است.

وجود آگاهی از عملکرد انسان و نتایج حاصل از آن عامل مهمی در ایجاد تعادل و تغییر در جهت مثبت در محیط خواهد داشت. آگاهی همراه با قدرت می تواند نتایج خوبی برای بشر به همراه داشته باشد. تاکنون عملکرد قدرتمندانه بشر بدون علم و آگاهی در طول تاریخ نتایج ناخوشایندی در برداشته است.

- حل مسائل کره زمین به طور همگانی: معضلات و مشکلات بسیاری در کره زمین وجود دارد از جمله مشکلات فقر، گرسنگی، اعتیاد، بی سوادی، مهاجرت، انقراض گیاهی و جانوری، مخاطرات طبیعی، تغییرات اقلیمی، درگیری های قومی، جنگ و نزاع و... را می توان نام برد. آگاهی عمومی از شرایط موجود جهان و شناخت هر آنچه وجود دارد سبب می شود که انسان هنگام مواجه با آن بهتر عمل نماید. دانش و اطلاعات نسبت به مشکلات و معضلات و آموزش چگونگی مقابله با آنها می تواند خسارت کمتری را به بشر تحمیل کند.
- پرورش حس مسئولیت پذیری در جامعه: شناخت و آگاهی، مسئولیت را به همراه می آورد، آشنایی دانش آموزان با محیط زندگی و درک تفاوت ها و تشابهات مکان های مختلف و نقش انسان در مکان ها، سبب ایجاد حس مسئولیت پذیری در افراد می شود. مطالعه عملکرد انسان در مکانهای مختلف و جایگاه انسان در محیط سبب ایجاد انگیزه و فعالیت جوانان و نوجوانان برای ایجاد جامعه ایده آل و مطلوب خواهد شد.
- تقویت مهارت های زندگی فردی و گروهی: از ویژگی مهم آموزش جغرافیا ارائه اطلاعات و معرفی ابزارهای متعدد است وجود اطلاعات بسیار که بدون تفسیر آنها نمی توان به نتیجه رسید از یک سو و ابزارهایی مانند: کره جغرافیایی، تصاویر، نمودار، جدول، فیلم، فرهنگ نامه ها، نقشه و ... که قدرت تجزیه و تحلیل و کاربرد ابزار را در دانش آموزانی که جغرافیا می خوانند افزایش می دهد سبب کسب مهارت های مختلفی در زندگی فردی و گروهی آنان خواهد شد.
- ایجاد تعلق و هویت ملی: شناخت مکان زندگی و سایر مکانها با دانش آموزان عاملی برای ایجاد حس تعلق و مسئولیت نسبت به آن می شود. آموزش جغرافیا از طریق شناخت و درک مکانهای مختلف سبب ایجاد تعلق به مکانی که زندگی می کنند و یا مکانی که به عنوان کشور به آنها معرفی می شود را فراهم می آورد.
- ایجاد روحیه قدردانی از نعمتهای الهی: آگاهی از محیط انسانی و طبیعی و درک وجود وحدت و تجانس بین مکانهای مختلف در عین تنوع محیطی نقش مهمی در ایجاد نگرش مثبت نسبت به جهان هستی دارد. درک وجود نعمات بی شمار عامل مهم تسلیم نشدن در مقابل آفریننده جهان هستی و قدرت خداوند را دارد.

۳- تاکید دانش جغرافیا:

عامل مهمی که دانش جغرافیا را از سایر علوم متمایز می کند تاکید آن بر روی مکان است. مهم ترین مواردی که مکان بر آن تاکید دارد شناخت محل زندگی، گوناگونی مکانها، تفاوت ها و تشابهات مکانی، روابط متقابل بین انسان و مکان، مسائل و مشکلات نواحی مختلف و شناخت توانهای محیطی است.

کره جغرافیا:

بهترین وسیله شناخت مکان در جغرافیا کره جغرافیایی است. کره جغرافیا بهترین وسیله برای نشان دادن نحوه قرار گیری یک مکان است، زیرا دانش آموزان را قادر به درک شرایط و موقعیت های احتمالی آن مکان می نماید.

نقشه:

برای بررسی دقیق و کامل تر یک مکان، نقشه می تواند ابزار دقیق تری باشد. به کارگیری نقشه های مختلف جغرافیایی اطلاعات کامل و قابل بررسی در مورد مکانهای مختلف را برای همگان فراهم می آورد.

۴- روش آموزش جغرافیا

در دهه های اخیر تحولات بسیاری در بخش تعلیم و تربیت کشورها رخ داده است. در تصمیمات جدید دروس دچار تغییرات عمیقی گشته اند و جغرافیا نیز همانند سایر دروس دچار تحولاتی شده است. اگرچه تحولات به وجود آمده در زمینه این درس و جایگاه آنها با بسیاری از کشورها فاصله دارد، اما این تحولات در کشور ما توانسته تغییراتی در محتوا و نحوه ارائه دروس از جمله جغرافیا بدهد. این واحد درسی همچون سایر دروس سه حیطه یا قلمرو اساسی را در بر می گیرد. در جغرافیا حیطه دانش و شناخت به پدیده های مکانی و پراکندگی، رابطه انسان و محیط و حفظ محیط زیست، حیطه مهارت ها به بررسی و کاوش، خلاقیت، مشارکت، برقراری ارتباط و واکنش شخصی و اظهارنظر و حیطه ارزش ها و نگرش ها به مسئولیت پذیری، تقویت هویت ملی و قدردانی از نعمات الهی توجه دارد.

دبیران محترم باید توجه داشته باشند که ارائه دروس با توجه به این سه قلمرو همراه با استفاده از روش های نوین، متنوع و فعال یادگیری، دانش آموزان را به اهداف برنامه درسی جغرافیا نزدیک کند.

یکی از موارد مهم که باید مورد توجه قرار گیرد انجام فعالیت‌های یادگیری به شیوه گروهی است. بحث و گفتگوی دانش آموزان با یکدیگر همراه با تصمیم‌گیری جمعی در مورد هر یک از مفاهیم ارائه شده در کلاس به دانش آموزان کمک می‌کند تا مفاهیم را عمق بخشد و در زمان مورد نیاز به کار بپردازند.

۵- روش مطالعه در جغرافیا

روش ناحیه‌ای

در این روش جغرافی دان یک محدوده مانند: شهر، روستا، کشور و یا قاره را مورد بررسی قرار می‌دهد این محدوده حتی می‌تواند یک محدوده کوچک یعنی محل سکونت دانش آموزان باشد. در همجغرافیا، ناحیه به جایی گفته می‌شود بطوریکه براساس یک یا چند معیار خاص، همگونی داشته باشد و ممکن است این معیار طبیعی یا انسانی با هر دو جنبه را مورد توجه قرار دهد.

کتاب جغرافیای پایه دهم به روش ناحیه‌ای به مطالعه کشور ایران پرداخته است و در این کتاب ایران به عنوان یک واحد جغرافیایی مورد مطالعه قرار گرفته است. مطالعه ایران به شیوه ناحیه‌ای نه تنها اطلاعات جانبی از ایران را ارائه می‌دهد، بلکه سبب می‌شود دانش آموزان بتوانند پیش‌بینی‌هایی در مورد ایران داشته باشند. در واقع این نوع مطالعه در جغرافیا به آن جنبه کاربردی می‌بخشد.

روش موضوعی

در روش مطالعه موضوعی میتوان به سه شکل عمده عمل کرد:

۱-۲. نظام یافته

۲-۲. موضوع محور

۳-۲. نظام‌ها

۱-۲. نظام یافته:

با توجه به اینکه جغرافیا دارای شاخه‌های متعددی همانند جغرافیای شهری، جغرافیای روستایی، جغرافیای اقتصادی، جغرافیای زیستی، جغرافیای خاک و... می‌باشد برخی از جغرافی دانان با توجه به علاقه، گرایش خود را یکی از این شاخه‌ها انتخاب و پیرامون آن به بررسی و مطالعه می‌پردازند. با نگاهی به کتاب‌های منتشر شده جغرافیا با عناوینی مواجه می‌شویم که شاخه‌های مختلف جغرافیا را معرفی می‌کند.

۲-۲. موضوع محور:

برخی جغرافی دانان علاقه مند به مطالعه در مسائل جاری و مورد توجه در مکان‌های مختلف هستند. هر چقدر مسائل جاری تعداد بیشتری از انسان‌ها را درگیر کند نگاه تعداد بیشتری از جغرافی دانان را به سوی خود جلب می‌کند. به طور مثال مهاجرت، بیماری واگیردار و نزاع قومی را می‌توان در دهه‌های اخیر نام برد.

۲-۳. نظام‌ها:

برخی از جغرافی دانان علاقه مند به مطالعه در چارچوب نظام‌های طبیعی یا انسانی محور هستند. به طور مثال نظام آب و هوایی با بررسی نظام‌های کشاورزی را می‌توان نام برد. در این شیوه جغرافیا فی‌الذات قادر به مقایسه مکان‌های مختلف خواهند بود.

۷- معرفی درس و منطق آن

جغرافیای ایران به عنوان یک موضوع اصلی و محوری در برنامه ریزی تحصیلی مدارس در دوره متوسطه دوم و مشترک بین کلیه رشته‌ها در پایه دهم گنجانده شده است که وسیله‌ای برای ترویج آموزش‌های فردی محیطی و ملی مورد تاکید کارشناسان قرار گرفته است. آشنایی با جغرافیای طبیعی و انسانی کشور عزیزمان ایران هر چقدر محدود، سبب تربیت افرادی مسئول، آگاه و علاقه مند به شناخت ایران خواهد شد. آموزش جغرافیا برای دانش آموزان در سن نوجوانی نقش تعیین‌کننده‌ای در برقراری ارتباط با محیط

طبیعی و انسانی در سطح محلی و کشوری را فراهم می آورد. تحقق این امر در گرو آن است که معلمان توانایی ارائه و تحلیل محتوا مورد نظر و تطبیق آن با نیازهای یادگیرندگان را کسب نموده و بتوانند با شناخت عمیق محتوای کتاب جغرافیای ایران فرصتهای یادگیری را با بهره گیری از محیط پیرامون و ابزارهای مختلف طراحی نمایند.

۸- تأثیر و ارتباط با کتاب استان شناسی

استان شناسی یکی از نکات مهم تدریس این کتاب پیوند آن با کتاب های استان شناسی می باشد. یک ارتباط منطقی بین فعالیتهای خواسته شده و محیط زندگی دانش آموزان وجود دارد. یکی از انتظارات تربیتی دنیای امروز تربیت شهروندانی آگاه است.

یک شهروند مطلوب، نیازمند پیدا کردن درکی همه جانبه از محل زندگی خود می باشد. بنابراین با انجام فعالیت های مربوط به کتاب استان شناسی نسبت به محیط زندگی و آگاهی از خصوصیات جغرافیایی آن بینشی عمیق از مسائل محیطی خود پیدا کرده و راه حل هایی برای این مشکلات پیدا می کنند.

۹ - پیامدهای یادگیری

در پایان محتوا فراگیران قادر خواهند بود: با مطالعه مفهوم جغرافیا، نحوه مطالعه و پژوهش در جغرافیا و نقش آن در حل مسائل محیطی قادر به بررسی مسئله یا مسائلی که در پیرامونشان رخ می دهد باشند و پس از طی مراحل علمی نسبت به آن موضوع به کلاس گزارش دهند. با مطالعه موقعیت، ناهموازی، آب و هوا و منابع آب ایران ضمن آشنایی با ساختار و پراکندگی طبیعی ایران به بررسی راه حل هایی جهت رفع مشکلات محیطی اقدام و نظرات خود را به سایرین پیشنهاد دهند.

۱۰- ارزشیابی در آموزش جغرافیا

ارزشیابی یکی از عناصر بسیار مهم هر برنامه درسی است. دست اندر کاران برنامه های درسی تلاش می کنند تا میزان موفقیت برنامه و تغییرات ایجاد شده در رفتار دانش آموزان (دانش، مهارت و نگرش) را تعیین و ارزشیابی کنند. دبیران مجریان اصلی ارزشیابی محسوب می شوند که باید به اصولی برای انجام ارزشیابی توجه داشته باشند:

1. با اهداف در نظر گرفته شده (دانش، مهارت و نگرش) و سایر عناصر برنامه متناسب باشد.

2. با رویکرد برنامه تناسب داشته باشد.

3. به تناسب ماهیت اهداف و سایر عناصر برنامه باید از شیوه های مختلف استفاده شود.

توجه کافی به کسب دانش، مهارت و نگرش از طریق فعالیتهای فردی و گروهی نقش مهمی در پایداری یادگیری خواهد داشت. نکته اساسی اینجاست که دبیران محترم نمی توانند چیزی را ارزشیابی کنند که آن را در کلاس آموزش نداده اند. بین ارزشیابی و فعالیت های یادگیری و روش تدریس ارائه شده در کلاس باید تناسب وجود داشته باشد. در هر صورت اگر در یک سال تحصیلی تعدادی از دانش آموزان در پایان گفتند آزمون پایانی با آنچه شما در کلاس درس می دادید فاصله داشت باید به بازبینی روش تدریس و سوالات انتخابی برای دانش آموزان خود اقدام کنیم. تجدید نظر در روش یا سوال در این گونه مواقع الزامی است.

از ویژگی مهم ارزشیابی درس جغرافیا می توان به مجموعه فعالیتهای فراگیران که با استفاده از وسایل و ابزارهای خاص آن صورت می گیرد اشاره کرد. توجه به فعالیتهای کلاسی دانش آموزان از طریق برکردن چک لیست مشاهده رفتار از مواردی است که باید مورد نظر دبیران باشد.

بخش ۲: راهنمای تدریس فصول

فصل اول: جغرافیا چیست؟

درس اول: جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر

هدف کلی

دانش آموزان با آگاهی و شناخت مفهوم مکان و جغرافیا به معنای رابطه متقابل انسان و محیط بی برده و در مورد عملکرد انسان در محیط زندگی خود مطالبی ارائه نموده و رابطه بین انسان و پدیده های جغرافیایی را تحلیل و نسبت به علم جغرافیا حس خوبی پیدا کنند.

انتظارات یادگیری

انتظار می رود دانش آموزان با خواندن این درس بتوانند: تا مفهوم جغرافیا را تعریف کنند.

نقش دانش جغرافیا را در زندگی انسان توضیح دهند.

برای ارتباط جغرافیا با سایر رشته ها مثال ارائه دهند.

مفهوم مکان را با مثال هایی توضیح دهند.

مفهوم روابط متقابل انسان و محیط را با مثالی توضیح دهند.

مفهوم دید ترکیبی در جغرافیا را با ذکر مثالی توضیح دهند.

سوالاتی برای مطالعه جغرافیایی محل زندگی خود (شهر، روستا) طرح کنند.

تساویری از عملکرد متفاوت انسان در محیط طبیعی پیرامون خود ارائه دهند. تا نسبت به درس جغرافیا (جایگاه) احساس خوبی پیدا کنند.

دانستنی های معلم:

پل طبیعت تهران: این پل در سال ۱۳۹۳ خورشیدی افتتاح گردیده، یک پل سه طبقه پیاده رو و غیر خودرویی است که در عباس آباد تهران قرار دارد. این پل که از نمادهای شهر تهران است از عرض بزرگراه مدرس می گذرد و بوستانهای طالقانی در شرق و حضرت ابراهیم (آب و آتش) در غرب را به هم متصل می کند. کارشناسان در طراحی این پل چند مورد مهم را مدنظر قرار دادند که اولین اولویت توجه به مسائل محیط زیست بود. با توجه به اینکه پل طبیعت در نقطه ای واقع شده است که برخی از شاهراه های پایتخت مانند بزرگراه مدرس، همت، حقانی و رسالت از بالای این پل به خوبی دید دارد، محل جانمایی آن نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. طراح و مجری این پل خانم مهندس، لیلا عراقیان، است که وی جزء ۵ انتخاب برتر ۳۰۰ معمار برجسته جهان در مسابقه معمارشهری در سال ۲۰۱۵ شد.

پل طبیعت در سال ۱۳۹۳ به عنوان سازه برتر فولادی ایران شناخته شد. در همان سال جایزه بین المللی خشت طلایی به این پل داده شد. پل طبیعت در زمره ۶ پل برتر ایران قرار گرفته است.

سازه های آبی شوشتر:

مجموعه ای به هم پیوسته از پل ها، بندها، آسیابها، آبشارها، کانالها و تونلهای عظیم هدایت آب هستند که در ارتباط با یکدیگر کار می کنند و در دوران هخامنشیان تا ساسانیان، جهت بهره گیری بیشتر از آب ساخته شده اند. در سفرنامه مادام ژان دیولافوا باستان شناس نامدار فرانسوی از این محوطه به عنوان بزرگ ترین مجموعه صنعتی پیش از انقلاب صنعتی یاد شده است. این مجموعه در مسیر «رودخانه گرگر» که خود از شاهکارهای فنی و مهندسی اعصار کهن است، بنا شده است. رود گرگر کاملاً به صورت مصنوعی و دست کنده ساخته شده و احداث آن را به عصر اردشیر بابکان، پادشاه ساسانی نسبت داده اند. مجموعه آسیاب ها و آبشارهای شوشتر با توجه به زمان ساخت از شاهکارهای فنی و مهندسی در جهان است. این شاهکار مهندسی هم در ایران و هم در جهان بی نظیر است. مجموعه آسیابها و آبشارهای شوشتر در سال ۱۳۷۷ توسط سازمان میراث فرهنگی در فهرست آثار ملی به ثبت رسید. همچنین این مجموعه به عنوان دهمین اثر ایران به کمیته میراث جهانی یونسکو معرفی شد و در سال ۲۰۰۹ با عنوان نظام آبی تاریخی شوشتر در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت جهانی رسید.

طاق شاه عباسی:

قدیمی ترین و بزرگترین سد قوسی جهان با ارتفاع ۶۰ متر عرض تاج ۱ متر نازک ترین سد جهان و همچنین برای مدت ۵۵۰ سال بلند ترین سد طاقی در جهان، در نزدیکی روستای ه ۷۰ ساله خرو در ۲۷ کیلومتری شهر طبس قرار دارد. ساخت این سد را به زمان صفویه نسبت می دهند در بسیاری از گوشه های سد یا طاق شاه عباسی، سنگ نگاره هایی چون نقوش بزکوهی دیده می شود. اینها نمادهایی از درخواست فراوانی آب، زاینده گی و فراوانی نعمت هستند.

درس دوم روش مطالعه در جغرافیا

هدف کلی:

دانش آموزان با آگاهی و شناخت سوالات کلیدی جغرافیا را بیان نموده و مراحل گام های تحقیق را با مثال هایی توضیح دهند.

انتظارات یادگیری

انتظار می رود دانش آموزان با خواندن این درس بتوانند:

- سوالات کلیدی جغرافیا را بیان کنند. سوالات کلیدی جغرافیا را در قالب مثال توضیح دهند.
- گام های تحقیق در جغرافیا را بیان نموده و منظور هر یک را در قالب مثال توضیح دهند.
- روش مطالعه میدانی و کتابخانه ای را بررسی و مقایسه کنند.
- مسائل مربوط به محیط زندگی خود که با آن مواجه هستند را جهت تحقیق پیشنهاد کنند.
- به همیاری و عضویت در گروه تحقیقی جهت انجام یک تحقیق محلی راغب باشند.
- لیستی از سوالاتی که در محیط زندگی خود با آن مواجه هستند را به کلاس گزارش دهند.

دانستنی های معلم:

طوفان بیست و هشتم تیر ماه ۱۳۹۴ کن و سولقان تهران در عصر روز یکشنبه ۲۸ / ۹۴ / ۴

بر اثر بارندگی و سیل مقداری از کوههای سمت امامزاده داوود ریزش تعدادی از درختان شکسته و به همراه مقداری سنگ حرکت کرده و در مسیر بل کیگا قرار تعدادی از شهروندان که در مسیر رود قرار داشتند جان خود را از دست دادند. دو کارگر جینی شاغل در پل سنگان آزادراه تهران - شمال هم در بین کشته شدگان حادثه بودند. این حادثه ۲ کشته برجا گذاشت.

روش کتابخانه ای:

در تمامی تحقیقات علمی مورد استفاده قرار می گیرد، ولی در بعضی از آنها در بخشی از فرایند تحقیق از این روش استفاده می شود و در بعضی از آنها موضوع تحقیق از حیث روش، کاملاً کتابخانه ای است و از آغاز تا انتها متکی بر یافته های تحقیق کتابخانه ای است در تحقیقاتی که ظاهراً ماهیت کتابخانه ای ندارند نیز محققان ناگزیر از کاربرد روش های کتابخانه ای در تحقیق خود هستند. در این گروه تحقیقات اعم از توصیفی، علی، همبستگی، تجربی و غیره، محقق باید ادبیات و سوابق مسئله و موضوع تحقیق را مطالعه کند. در نتیجه، باید از روش های کتابخانه ای استفاده کند و نتایج مطالعات خود در ابزار مناسب اعم از فیش، جدول و فرم، ثبت و نگهداری نماید و در پایان کار نسبت به طبقه بندی و بهره برداری از آنها اقدام کند.

روش میدانی:

به روش هایی اطلاق می شود که محقق برای گردآوری اطلاعات ناگزیر است به محیط بیرون از جمله جامعه انسانی یا سازمانی برود و با مراجعه به افراد یا محیط، و نیز برقراری ارتباط مستقیم با واحد تحلیل یعنی افراد، اعم از انسان، موسسات، سکونت گاه ها، موردها و غیره، اطلاعات موردنظر خود را گردآوری کند. در واقع، او باید ابزار سنجش یا ظروف اطلاعاتی خود را به میدان برود و با پرسشگری، مصاحبه، مشاهده و تصویر برداری آنها را تکمیل نماید و سپس برای استخراج، طبقه بندی و تجزیه و تحلیل به محل کار خود برگردد.

فصل ۲: جغرافیای طبیعی ایران

درس سوم موقعیت جغرافیایی ایران:

هدف کلی

دانش آموزان مفاهیم موقعیت نسبی و ریاضی را درک نموده و به اهمیت موقعیت نسبی و ریاضی و مرزهای سیاسی ایران بی برده و نسبت به شهدا که حافظان مرزهای سیاسی کشور بوده حس قدرشناسی داشته باشند.

انتظارات یادگیری:

انتظار می رود دانش آموزان با خواندن این درس بتوانند:

- مفاهیم موقعیت نسبی و ریاضی را تعریف کنند.
- با استفاده از نقشه ایران طول و عرض جغرافیایی آن را مشخص کنند.

- موقعیت های فرضی ایران را در نقاط مختلف بررسی و آنها را باهم مقایسه کنند.
  - دلایل اهمیت منطقه خلیج فارس را توضیح دهند و ویژگی های کشورهای این منطقه را مقایسه کنند.
  - مفهوم مرز و انواع آن را توضیح دهند. اهمیت دسترسی به آبهای آزاد را بیان کنند.
  - علل اهمیت تنگه هرمز را توضیح دهند.
  - مزایای مرزهای دریایی شمال و جنوب کشور را برشمرند و با یکدیگر مقایسه کنند.
  - درباره موقعیت نسبی ایران و مجاورت با تنگه هرمز احساس غرور کنند. نسبت به شهدا که حافظان مرزهای سیاسی کشور بوده حس قدرشناسی داشته باشند.
- برای دانش آموزان توضیح دهید که کشور ما به علت موقعیت جغرافیایی و همجواری با دریای عمان و خلیج فارس امکان دسترسی به آبهای آزاد را دارد و این امتیاز بزرگی برای ما محسوب می شود زیرا امکان ارتباط را با سایر نقاط جهان فراهم می سازد. علاوه بر آن دریاها منابع غذایی فراوان و منابع معدنی با ارزشی را برای ما فراهم می کنند از دانش آموزان بخواهید درباره اهمیت تنگه هرمز به صورت گروهی بحث و گفت و گو کنند و موارد ذکر شده را بر روی تابلو بنویسند. فعالیت ۵ دانش آموزان را به انجام یک کار تحقیقی در مورد زندگی نامه یکی از شهدای دفاع مقدس استان محل زندگی خود تشویق می نماید.

محورهای عمده ارزشیابی:

بیان مفاهیم موقعیت ریاضی و نسبی، همچنین ارائه مثالهایی از آنها، ذکر اهمیت منطقه خلیج فارس و تنگه هرمز، توضیح جایگاه ویژه ایران در منطقه، کامل نمودن جدول موقعیت ایران، انجام فعالیت های موقعیت ریاضی ایران، مفهوم مرزهای سیاسی و اهمیت آنها، تحقیقی در مورد یکی از شهدای استان محل زندگی خود و کلیه مواردی که در انتظارات یادگیری مطرح شده، محور ارزشیابی هستند.

ملاحظات تدریس / دانستنی های معلم:

برای بحث اهمیت راه های آبی بهتر است از مجموعه فیلم های بازرگانی دریایی و یا اهمیت تنگه هرمز فیلمی را به دانش آموزان نشان دهید تا ارزش و اهمیت موضوع برایشان روشن تر شود. در بسته آموزشی که در گروه در حال بررسی و تهیه می باشد حتماً این فیلم ها لحاظ خواهد شد.

درس چهارم: ناهمواری های ایران

ارائه این درس به بیش از یک جلسه نیاز دارد. بهتر است جلسه اول را به بازدید میدانی اختصاص دهید. باتوجه به ماهیت این درس، محیط بیرون از مدرسه بهترین مکان برای ارائه آن است. مشاهده محیط جغرافیایی محل زندگی با هر شرایطی زمینه خوبی برای درک بهتر این درس فراهم می کند. باتوجه به اطلاعات دانش آموزان در سالهای قبل از ناهمواری های ایران، می توان با کمک آنان درس را پیش برد.

یکی از ویژگی های دروس مرتبط با جغرافیای طبیعی داشتن امکان اجرای آنها در محیط طبیعی و بازدیدهای میدانی است. حتی اگر به قیمت گلی شدن کفشها و لباس های دانش آموزان و معلم تمام شود. از این رو بر روش فعالیت میدانی و کار گروهی تاکید می شود. با این حال مراقبت از سلامتی خود و دانش آموزان از اولین اولویتهاست. این درس را با حفظ نکات ایمنی کامل می توان در محیط های طبیعی قابل دسترس از لحاظ تنوع ناهمواری های ایران (کوهستان، پایکوه، دشت، جلگه و...) آموزش داد. هرگز به سراغ مناطق کوهستانی مرتفع، دشتهای دور از دسترس و محیط های پرمخاطره از این دست نروید و به خاطر داشته باشید مسئولیت حفظ جان دانش آموزان با همکاران محترم است و دانش آموزان در چنین سنی در بالاترین سطح فعالیتهای جسمانی به سر می برند. از تدریس درس ناهمواری های کشور به اهمیت آن خاطر ای خوش برای فراگیران خود بسازید. لازم است دبیران محترم قبل از اجرای بازدیدهای میدانی، آمادگی کامل از محیط و روش اجرای این بازدیدها را کسب کرده باشند.

باتوجه به ناهمواری های منطقه محل زندگی دانش آموزان پیشنهاد می شود که از ناهمواری غالب همان جا شروع کنید. با توضیح ناهمواری محل زندگی و با بهره گیری از اطلاعات قبلی آنان موضوع را بسط دهید در حین بازدید، پرسش هایی را مطرح کنید و از دانش آموزان بخواهید حین مشاهده دقیق به آنها پاسخ دهند.

باز هم تاکید می شود نکته بسیار مهم در بازدید میدانی توجه به نکات ایمنی و حفظ جان دانش آموزان است. اطلاع دقیق از محل بازدید و شناخت محیط های پر مخاطره بسیار مهم است. قبل از شروع بازدید نکات ایمنی را به دانش آموزان تذکر دهید. هرگز به مناطقی که احتمال بروز حادثه و خطر را دارند، نزدیک نشوید.

آموزش دهید: انجام بازدید میدانی زمینه های خوبی برای ارائه مباحث کتاب فراهم کرده است. با نصب نقشه دیواری ناهمواری های ایران در کلاس از دانش آموزان بخواهید با کمک راهنما و آموخته های قبلی خود به تشریح ناهمواری های ایران بپردازند. با اضافه کردن نقشه جمعیت کنار نقشه ناهمواری ضمن بررسی آن به صورت گروهی به مقایسه آن بپردازید. با طرح سوالات به دانش آموزان اجازه دهید بررسی کنند و از آنها بخواهید که ضمن قرارگیری کنار نقشه ها و ضمن توضیح، موارد را بر روی نقشه ها نشان دهند. با استفاده از نقشه ناهمواری های ایران و با کمک دانش آموزان به بررسی و توضیح بخش های مختلف ناهمواری ها و بخش های هموار بپردازید.

محورهای عمده ارزشیابی:

مشخص کردن ناهمواری های ایران شامل مناطق ناهموار و هموار بر روی نقشه و تعیین تقسیمات مربوط به هر یک از آنها، بررسی رابطه بین برآکندگی جغرافیایی ناهمواریها و جمعیت ایران، نحوه به وجود آمدن زاگرس و عوامل تغییر دهنده آن، ارزش های اقتصادی مناطق مختلف جغرافیایی، نقش و عملکرد انسان در نواحی و تغییرات آن و کلیه مواردی که در انتظارات یادگیری می تواند محور ارزشیابی قرار گیرد، می شود.

دانستنی های معلم:

فلات ایران:

فلات پهناور ایران که بیش از ۹۰ درصد از محدوده جغرافیایی کشور در داخل آن قرار گرفته در بخش میانی کمربند کوهزایی موسوم به آلپ - هیمالیا قرار دارد. این فلات که در شمار فلاتهای جوان کره زمین بوده، هنوز به حرکت های زمین ساختی خود مشغول هست که از جمله دلایل اصلی آن می توان به تحت فشار بودنش از طرف مناطق و فلاتهای همجوار اشاره نمود؛ به طور مثال از طرف شمال توسط منطقه وسیع توران، از جنوب شرق به وسیله فلات بزرگ دکن و هند، از جنوب غرب توسط نواحی پهناور صحرای عربستان و فلات عربی که از توده عظیم آفریقا جدا شده است، تحت فشار و چین خوردگیست؛ یعنی نواحی و مناطق مذکور، هر سال به دلیل حرکت لایه های زیرین زمین و توده زمین ساختی خود، بین ۳ تا ۵ سانتی متر به طرف فلات ایران در حرکت اند که این امر موجب حرکات زمین ساختی و کوه زایی در درون فلات ایران می گردد.

قله دماوند:

« کوه بسیار مرتفع و عظیمی است که زمستان و تابستان، قله آن از برف پوشیده شده و هیچ کس نمی تواند بر فراز و یا نزدیکی آن قله برسد.» این عبارت توسط « ابدولف » جغرافی دان و معدن شناس معروف نوشته شده که در سال ۳۳۱ خورشیدی برابر با ۹۵۲ میلادی یعنی بیش از ۱۰۰۰ سال قبل، عازم صعود به قله دماوند شد. وی اگر چه به قله نرسید اما حداقل سابقه ای یک هزار ساله و مستند از کوهنوردی بر دماوند برجای گذارده است. قله دماوند دارای جاذبه های فراوانی است که می توان گفت همه کوهنوردان کشور، آرزوی حداقل یک بار قرار گرفتن در کنار قله اش را دارند. تاکنون بسیاری از کوهنوردان بزرگ جهان نیز از جمله «ریتنهولد مستر»، توان و قدرت خود را در آن به آزمایش گذاشتند و نامبرده از این کوه به عنوان هیمالیایی دیگر نام برده است.

درس پنجم: آب و هوای ایران

دانستنی های معلم:

اقلیم:

اقلیم دستگاه بسیار بزرگی است که از ارتباط چندین دستگاه بزرگ دیگر هواکره، آب کره، یخ کره، سنگ کره و زیست کره پدید می آید. براینده همه ارتباطات که در درون و در بین دستگاه های هواکره، آب کره، یخ کره، سنگ کره و زیست کره برقرار است اقلیم یک محل معین را می سازد. شناخت هواکره، نخستین گام در شناخت آب و هوای هر محل است.

اجزای گردش عمومی هوا:

جرخه هدلی، چرخه فرل، جرخه قطبی، پرفشارهای جنب حاره، بادهای غربی، رودبادها (رودباد شرقی، رودباد جنب حاره، رودباد جنبه قطبی)، کم فشارهای جنب قطبی، امواج رزیایی، کمربند هم گرایی حاره و جنبه قطبی نمونه هایی از اجزای گردش عمومی هوا هستند.

آب و هوای ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی آن وابسته به برخی از این اجزا است که عبارت اند از: پرفشار آزر، کم فشار گنگ و فرود خلیج فارس، کم فشار جنب قطبی، کم فشار آسیایی، رودباد جنب حاره، رودباد جنبه قطبی، جنبه قطبی، فرود سیاه - مدیترانه، فرود دریای سرخ، پرفشار سیبری، فرود بلند مدیترانه و بادهای غربی.

نقش پرفشار سیبری و دریای سیاه:

پرفشار سیبری یکی از سامانه هایی است که در کرانه های خزر به ویژه در کرانه های جنوب غربی، در ایجاد بارش نقش بازی می کند. پرفشار دریای سیاه نیز در ایجاد بارش در کرانه های خزر نقش بسیار مهمی دارد. البته نقش پرفشار دریای سیاه در ایجاد بارش های سنگین بسیار بیش از پرفشار سیبری است.

پرفشار سیبری نقش دمایی مهمی هم در ایران بازی می کند. این پرفشار عمدتاً از شمال شرق و گاهی از شمال غرب در ایران نفوذ می کند و هوای بسیار سرد و خشک را بر بخش هایی از کشور سرازیر می کند.

نقش کم فشار گنگ: کم فشار گنگ بخشی از گردش موسمی هند است. شکل گیری این کم فشار از اوایل اردیبهشت آغاز می شود، در اواخر تیر به اوج فعالیت خود می رسد. بارش های تابستانی در جنوب شرق ایران و بادهای ۱۲۰ روزه سیستان با شکل گیری این سامانه ارتباط دارند. گاهی کم فشار گنگ رشد عمودی بیشتری پیدا می کند و شرایط تشکیل ابر و بارش فراهم می شود. در این شرایط بارش های بسیار سنگینی در جنوب شرق ایران ریزش می کند. وجود مخروط افکنه عظیم در نزدیکی شهداد کرمان و کلوتهای دشت لوت با این گونه بارش ها ارتباط دارد.

نقش فرود دریای سرخ: فرود دریای سرخ سامانه همدید کم ضخامتی است که از آبان تا بهمن فعال است. این فرود زبانه ای از کم فشار سودان است. اگر فرود دریای سرخ با استقرار یک فرود در تراز میانی جو همراه شود امکان صعود عمیق و تشکیل ابر و بارش فراهم می شود. در این صورت فرود دریای سرخ در حالت بارانی است. در این مواقع امکان ریزش های سنگین و سیل آسا در جنوب غرب ایران وجود دارد در صورتی که فرود دریای سرخ با فرود تراز میانی جو همراه نشود جریان های گرم و خشک را از روی عربستان و عراق به ایران هدایت می کند و توفان های گرد و غبار پدید می آورد. در این صورت فرود دریای سرخ در حالت خشک قرار دارد. بنابراین طوفانهای گرد و غبار و بارش های سیل آسای مناطق جنوب غربی ایران با این سامانه ارتباط دارد. در جنوب، حتی بارش ۲ میلی متر در روز نیز در محلی که بارش سالانه آن حدود ۱۰۰ میلی متر است دیده شده است.

نقش پرفشار آزور: جریان های مداری هوا در محل رودباد جنب حاره، سبب انباشت هوا در تروپوسفر بالایی در حوالی مدار ۳۰ درجه می شود. به سبب همین انباشتگی، هوا از بالا به سوی سطح زمین جریان می یابد و سامانه های پرفشاری را پدید می آورد که به نام پرفشارهای جنب حاره شناخته می شوند. این سامانه ها با هوای گرم، آفتابی و خشک همراه هستند.

در دوره گرم سال زبانه ای از پرفشار جنب حاره ای آزور که بر روی اقیانوس اطلس شمالی تشکیل می شود بر روی ایران استقرار می یابد. این سامانه سبب حاکمیت هوایی گرم و خشک بر بخش بزرگی از ایران می شود. در زیر این پرفشار، کم فشار گرمایی کم ضخامتی تشکیل می شود که به دلیل علیه پرفشار امکان تشکیل ابر و بارش را پیدا نمی کند.

رودبادها: سرعت باد در ارتفاعات مختلف متفاوت است. در هر دو نیم کره در فاصله پرفشارهای جنب حاره و کم فشارهای جنب قطبی یاد عمدتاً غربی است و در فاصله بر فشارهای جنب حاره و استوا بادهای شرقی. کانون بالایی پرفشارهای جنب حاره بر روی مدار ۱۵ درجه قرار می گیرد. حداکثر سرعت بادهای غربی بین ۴۵ تا ۶۷ متر بر ثانیه است و در زمستان حتی به ۱۳۵ متر بر ثانیه هم می رسد. محدوده وزش این بادهای بسیار باریک است و بر روی مدار ۳۰ درجه در ارتفاعی بین ۹ تا ۱۵ کیلومتر قرار دارد. این بادهای پرسرعت را رودباد می نامند.

روش های طبقه بندی اقلیم منطقه:

روش دمارتون، ایوانوف، آمبرزه، سلپاتینوف و کوین از روشهای قدیمی طبقه بندی اقلیم هستند. در روشهای نوین طبقه بندی اقلیمی، تا حد زیادی ماهیت آماری داده های اقلیمی تعیین کننده مرز نواحی آب و هوایی است نه سلیقه فردی محقق. در این روش ها تعداد عناصری که می توانند در پهنه بندی اقلیمی شرکت کنند محدودیت ندارد و به همین دلیل این گونه طبقه بندی ها می تواند به شناسایی اقلیم هایی بینجامد که در آنها بزرگی تفاوت های مکانی تعداد زیادی عنصر اقلیمی در نظر گرفته شده باشد.

مراکز پیش بینی و اطلاعات جوی:

مراکز مخابرات هواشناسی کشورهای مختلف همان گونه که اطلاعات کشور خود را به نقاط دیگر جهان ارسال می کنند اطلاعات کشورهای دیگر را نیز دریافت می کنند. این اطلاعات به مراکز پیش بینی فرستاده می شود، در مراکز پیش بینی هواشناسی دی کد میشود و روی نقشه های جغرافیایی مخصوصی که برای همین منظور تهیه شده بلات می شود، یعنی اطلاعات هر ایستگاهی در محل همان ایستگاه یادداشت می شود. سپس نقشه های تهیه شده تجزیه و تحلیل می شود. خطوط هم مقدار روی آن رسم می گردد.

مناطق کم فشار و پرفشار، توده های مختلف هوا و جبهه های همراه با آنها و همچنین سمت و سرعت حرکت و تقویت و تضعیف سیستم ها شناسایی می شود. پس از آن با استفاده از این نقشه ها و تصاویر ماهواره ای و مدل‌های پیش بینی عددی که با استفاده از همین اطلاعات توسط رایانه دست می آید وضعیت جوی روزهای آینده پیش بینی می شود. پیش بینی هایی که به این نحو صادر می شود از طریق رسانه های گروهی و صدا و سیما در اختیار مردم قرار می گیرد، پیش بینی های مخصوص برای فرودگاه ها و مسیر پرواز هواپیماها و بنادر کشتی رانی صادر و در اختیار آنها قرار داده می شود. پیش بینی ها نیز تا سه روز آینده برای امور کشاورزی صادر می شود. از این پیش بینی ها برای آبیاری، سم پاشی، برداشت محصول و غیره استفاده می شود.

وارونگی دما:

با افزایش ارتفاع دمای هوا کاهش می یابد. اما در شرایطی که با افزایش ارتفاع، دمای هوا به طور ناگهانی افزایش یابد وارونگی دما رخ داده است. در این حالت هوای سرد و سنگین در سطح زمین قرار گرفته و اجازه نمی دهد که آلودگی به طرف بالا حرکت کند و در نتیجه میزان آلاینده ها در هوای شهرهای بزرگی مانند تهران بسیار زیاد می شود و مشکلات فراوانی را برای مردم ایجاد می کند. سرد شدن ناگهانی هوای سطح زمین و عبور یک لایه هوای گرم از روی هوای سرد از مهم ترین علل پدید آمدن وارونگی دما است.

درس ششم منابع آب ایران:

دانشتنی های معلم نقش آب در شکل گیری تمدنها: تمام تمدنهای بزرگ جهان و بیشتر پایتخت های بزرگ در کنار رودخانه ها شکل گرفته اند. این امر دلیلی جز این ندارد که انرژی سرشار رودخانه ها و تداوم جریان دائمی آنها، باعث تداوم جریان زندگی و پایداری تمدنها شده است. مهم این است که استفاده از این سرمایه جاری خدادادی را موقت و یک بعدی فرض نکنیم و در راه نگهداری و بهره گیری گسترده از آن بکوشیم. در بسیاری از کشورها، آب نوعی منبع استراتژیک محسوب می شود. بسیاری از جنگها از جمله جنگ ۶ روزه در خاورمیانه، بر سر به دست آوردن منابع آبی بیشتر صورت گرفت. البته کارشناسان، مشکلات بیشتری را هم پیش بینی می کنند که به دلیل رشد جمعیت، آلودگی آنها و گرم شدن زمین حادث می شود. آب عامل کلیدی توسعه پایدار به حساب می آید و امروزه در جهان مهم ترین مولفه قدرت اقتصادی و سیاسی است.

اهمیت آب از نظر قرآن: آب در آموزه های قرآنی مایه حیات همه موجودات جاندار در زمین است. از این روست که به صراحت می فرماید: جعلنا من الماء کل شیء حی؛ ما هر چیز زنده را از آب قرار داده ایم. آب مایه آسمانی است چنان که مایه برکت نیز می باشد. البته و برای برکت یابی می بایست انسان ایمان و تقوا را مراعات کند. به این معنا که همین آب که ماده حیات بشریت و رشد و شکوفایی تمدنی است و از آسمان پاک میبارد برای اینکه میبارک باشد و برکت را برای بشریت پدید آورد میبایست، آدمی را به سوی ایمان به خدا و تقوا بکشاند و گرنه همان باران و آب آسمانی مایه هلاکت و نیستی می شود و همانند سیل های عظیم همه چیز را می شوید و می برد و با همانند بوران های سخت از ریشه می خشکاند. آب همچنان که مایه حیات و عنصر اصلی تمدنی و شکوفایی آن است همچنین مایه درمان و شفابخش بشر از بیماری نیز می باشد آب سرد و شیرین درمانگری بیشتری دارد و نوشیدن آن به عنوان مایه شفای درون و شستن با آن مایه شفای بدن و پوست و گوشت آدمی است. خداوند نه تنها آب را به عنوان یکی از آیات بزرگ خویش می شناساند که انسان با تفکر در آن می تواند به آفریدگاری و پروردگاری خداوند برسد بلکه خداوند در آیاتی بر انسان منت می گذارد که وی را با آب گوارا سیراب می کند. هرچند که مطلق آب به عنوان آیه ای درخور توجه مطرح می شود و در آیه ۱۲ سوره فاطر توجه به منافع آب های تلخ و شیرین مورد تاکید است ولی آب شیرین و خنک به عنوان مهم ترین عنصر مورد توجه است و شکر خاص می طلبد.

مصرف بهینه آب

آب زیر بنای سلامتی و حیات انسان است. وقتی شیر آب را در خانه باز می کنید و آب سرد و زلالی جاری می شود، کمتر به کمبود آن فکر می کنید. متأسفانه ۴۰ درصد از مردم دنیا از آب سالم محرومند. طبق اعلام سازمان جهانی بهداشت روزانه ۳۰ هزار نفر از مردم دنیا به علت کمبود آب سالم و بهداشتی می میرند. در واقع مثل این است که در مجاورت و همسایگی من و شما هر روز مردم یک شهر ۳۰ هزار نفری از فقدان آب بهداشتی جان می سپارند! و برابر با آمار سازمان جهانی بهداشت ۸۰ درصد از بیماری هایی که مردم دنیا از آنها رنج می برند به طور مستقیم مربوط به عدم تأمین آب بهداشتی و کافی است. خود ما بزرگ ترین دشمن خویش هستیم زیرا همین آب های موجود را نیز آلوده و غیر قابل استفاده می کنیم و با این ماده با ارزش برای حیات را با مصرف بی رویه هدر می دهیم. این کار باعث تقسیم ناعادلانه آب برای بشر شده و هستی تعدادی از افراد بی گناه را به خطر می اندازد.

فصل سوم: جغرافیای انسانی ایران

درس هفتم: ویژگیهای جمعیت ایران

دانشتنی های معلم:

رشد طبیعی جمعیت:

در محاسبات جمعیتی، به جای ارقام مطلق افزایش یا کاهش جمعیت، از میزان یا نرخ افزایش یا کاهش (رشد جمعیت) استفاده می شود. نرخ رشد که مقدار افزایش یا کاهش جمعیت یک منطقه را در یک سال نسبت به صد نفر از همان جمعیت نشان می دهد، رشد طبیعی جمعیت می گویند.

رشد مطلق جمعیت:

در افزایش و کاهش جمعیت یک منطقه تنها موالید و مرگ و میر تاثیر ندارند بلکه عامل مهاجرت نیز در این امر نقش مهمی ایفا می کنند. افزایش مطلق جمعیت در سطح قاره، منطقه و کشور محاسبه می شود.

هرم سنی:

ساخت یا ترکیب سنی جمعیت به صورت توزیع سنی و به تفکیک جنس، به وسیله هرم سنی نشان داده میشود. به عبارت دیگر، برای نمایش هندسی توزیع جمعیت بر حسب سن و جنس از هرم سنی استفاده می شود و آن نموداری است که دو محور عمودی و افقی دارد. محور عمودی نماینده سن از صفر تا حداکثر و محور افقی نشان دهنده تعداد افراد هر سن یا گروه سنی میباشد. معمولاً زنان در طرف راست و مردان در طرف چپ هرم نشان می شوند.

در هرم سنی، طبقه بندی سنین جمعیت را به صورت یک سال با گروه سنی پنج ساله انجام می دهند و در هر صورت یک طبقه از افراد را به صورت مستطیل افقی ترسیم می کنند که طول آن تعداد افراد یک سن یا گروه سنی و عرض آن سنین پنج ساله را نشان می دهد. هر سن با گروه سنی پله ای را در هرم میسازد و هرچه از نظر سنی بالاتر برویم، به دلیل مرگ و مهاجرت، از تعداد افراد کاسته میشود و نمودار رفته رفته شکل یک هرم پلکانی را به خود می گیرد و نام گذاری آن نیز به همین دلیل است.

کهنسالی جمعیت:

عبارت است از افزایش نسبت سالمندان به کل جمعیت جامعه، افزایش طول عمر انسان ها و اضافه شدن جمعیت سالمندان یکی از دستاوردهای قرن بیستم است. «سالخوردگی جمعیت» مقیاس دیگری است که به وسیله آن می توان به درجه رشد و توسعه جامعه و عقب ماندگی یا توسعه یافتگی آن می برد.

اگرچه برای سالخوردگی جمعیت، برعکس جوانی آن، ملاک و معیار دقیقی تعیین نشده، اما آمارهای جمعیتی حاکی از آن است که نسبت افراد بالاتر از ۶۵ سال در کل جمعیت برای کشورهای درحال توسعه بسیار پائین و حداکثر ۵ درصد (۱ تا ۵ درصد) است، در حالی که این رقم برای کشورهای پیشرفته صنعتی تا ۱۶ درصد (۱۰ تا ۱۶ درصد) هم می رسد. از این رو گفته میشود که جوانی جمعیت از خصایص کشورهای در حال توسعه و سالخوردگی جمعیت از ویژگیهای جمعیت در کشورهای صنعتی است.

درس هشتم تقسیمات کشوری ایران

دانشتنی های معلم

ساتراپ:

در واقع مادها اولین قومی در جهان بودند که برای اداره سرزمینشان آن را به بخش هایی تقسیم کردند. در دوران داریوش هخامنشی به این والی ها خشترویون به معنی شهربان یا نگهبان مملکت گفته می شد (در قدیم شهر به معنی مملکت بوده). یونانی ها نام این والی ها را به صورت ساتراپ نوشته اند و از قلمروی که ساتراپ ها بر آن حکم می راندند به عنوان ساتراپی نام برده اند. حکمرانی ساتراپ ها از امپراتوری مادها در (۷۲۸ تا ۵۵۹ قبل از میلاد) شروع شد و تا خاندان آل بویه (۹۳۴ تا ۱۰۶۲ میلادی) ادامه یافت.

قلمروی که ساتراپ ها بر آنها حکم می راندند در دوره های زمانی مختلف متغیر بوده است. زمانهایی قلمرو ایران از مرزهای هند در شرق تا یمن در جنوب و از غرب به لیبی گسترش می یافت و بین ساتراپ ها تقسیم می شد. در زمان کوروش هخامنشی بود که ایران به ۲۶ ساتراپی تقسیم شد.

ساتراپ ها به نام پادشاه حکومت می کردند و به دولت مرکزی مالیات می دادند. و های هخامنشی قدرت زیادی داشتند و مالکیت و مدیریت ساترا بی هایشان را در دست داشتند.

ساتراپ‌ها به عنوان قاضی کل منطقه خود نیز خدمت می‌کردند، اختلافات را داوری می‌کردند و برای جرایم مختلف مجازات اعمال می‌کردند. همچنین ساتراپ‌ها مالیات‌ها را جمع‌آوری می‌کردند، مقامات محلی را عزل و نصب می‌کردند و حفظ نظم و آرامش جاده‌ها و فضاهای عمومی با آنها بود.

تسوگ:

یکی از واحدهای تقسیمات کشوری ایران در زمان ساسانیان بود.

در زمان ساسانیان تقسیمات کشوری ایران به قرار سرزمین (ایالت)، خوره (استان) و تسوگ (شهرستان) و زستاگ (دهستان) بود. در روزگار ساسانی عراق امروزی را در تقسیمات بزرگتر کشوری دل‌ایران‌شهر می‌نامیدند و دل‌ایران‌شهر به یازده استان و شصت تسوگ (شهرستان) بخش میشد. واژه پارسی میانه تسوم به معنای چهارم است و تسوگ مشتقی از آن و به معنی یک چهارم است. بنابراین تسوگ در کاربرد اولیه خود به عنوان یک چهارم ناحیه بزرگ‌تر از خود در تقسیمات کشوری در نظر گرفته می‌شده است.

درس نهم سکونت‌گاه‌های شهری و روستایی

دانستنی‌های معلم:

شهر گریزی:

به نوعی مهاجرت گفته می‌شود که از دهه ۱۹۷۰ در کشورهای توسعه‌یافته به خصوص در آمریکای شمالی و اروپا از شهرهای بزرگ و مادرشهرها به نواحی روستایی انجام شده است، این مهاجرت معکوس با حومه‌نشینی فرق دارد و برخی روستاهای مرکزی با عملکردهای خاص را شامل میشود. این نوع مهاجرت در واقع نوعی گریز از فشارهای روانی اجتماعی و اقتصادی موجود در کلان‌شهرها است. بیشاپور شهر باستانی بیشاپور که در شهرستان کازرون استان فارس قرار گرفته، در زمان ساسانیان ساخته شده است. بیشاپور با دیوستان هکتار وسعت، از شهرهای مهم آن زمان بوده است. این شهر از قدیمی‌ترین شهرهایی است که تاریخچه ساخت آن به صورت مکتوب در سنگ نوشته‌ای محفوظ مانده است.

بیشاپور در شمال غرب شهر کازرون قرار گرفته و از شهرهای خوش آب و هوا و دارای طراحی و مهندسی ویژه آن **روزگار** بوده است. در کتابهای تاریخی، نام این شهر با عنوانهای بیشاپور، پیشاپور، به شاپور، بیشاور و «به‌اندیوشاپور» ضبط شده است. شهر بیشاپور مرکز ایالت و کوره اردشیر خوره بوده است.

کلان‌شهر:

در تعریف بین‌المللی کلان‌شهر که توسط سازمان ملل متحد آورده شده کلانشهر یا مادرشهر به شهرهایی گفته می‌شود که بیش از ۸ میلیون نفر جمعیت داشته باشند. از این رو از دیدگاه تعریف بین‌المللی در ایران تنها شهر تهران به عنوان کلانشهر شناخته میشود. در عین حال همانطور که تعریف مفهوم شهر در کشورهای مختلف متفاوت می‌باشد، تقسیم‌بندی انواع شهرها نیز بر حسب سطح فعالیتها، میزان جمعیت‌پذیری و حوزه نفوذ شهر در کشورهای گوناگون با یکدیگر یکسان نیست. اما در ادبیات رایج کشور ایران اصطلاح کلانشهر معادل مادرشهر (مترو پلیس است و به شهرهایی اطلاق می‌شود که حداقل یک میلیون نفر جمعیت داشته و واحد مرکزی اقتصادی - سیاسی که در مقیاس ناحیه‌ای یا ملی از موقعیتی مرکزی برخوردار باشد).

ایران عرضه

مرجع نمونه سوالات

آزمون های استخدامی

به همراه پاسخنامه تشریحی

خدمات ایران عرضه:

- ارائه اصل سوالات آزمون های استخدامی
- پاسخنامه های تشریحی سوالات
- جزوات و درسنامه های آموزشی

برای دانلود رایگان جدیدترین سوالات استخدامی دبیری مطالعات اجتماعی، اینجا بنزید

برای دانلود رایگان مرجع این جزوه، کتاب راهنمای معلم جغرافیای ایران دهم متوسطه اینجا بنزید

«انتشار یا استفاده غیر تجاری از این فایل، بدون حذف لوگوی ایران عرضه مجاز می باشد»

